

קובץ

העדות

וביארם

בתורת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ובעניני גאולה ומשיח, פשיט"מ, רמב"ם, נגלה והסודות

נוסד בחורש תשרי ה'תש"מ

שנת ארבעים ושש

גליון יו"ד [א'רסד]

יום הקדוש יו"ד - י"א שבט

ש"פ בשלח

יוצא לאור על ידי

תלמידי ביהמ"ד דמוסד חינוך אהלי תורה

667 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מאה עשרים ושתים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר

קידוה"ש. הגם שמצד העבירה אינו מחוייב ליהרג כדי שלא לעבור וגם במצוות קידוה"ש אינו מחוייב מצד וחי בהם כנ"ל. אבל בחושיב"ס הרי אין מי שמבקש שיחטא אלא שהוא חולה וכדי להציל את עצמו רוצה לעבור על האיסור, הרי השאלה כאן היא מי דוחה את מי. האיסור דוחה את הפיקו"נ או הפכו. והתורה פוסקת שפיקו"נ דוחה האיסור. ולכן אין כאן מקום להחמיר. כי העיקר כאן היא לא המצוה של ונקדשתי, (שהוא ענין שאינו קשור עם חומרת העבירה כ"כ אלא שרוצה לקדש ש"ש ולא להיפרד מאלוקות), אלא הדין שפיקו"נ דוחה.

ועפי"ז י"ל דמ"ש הרמב"ם במרפא עצמו בע"ז שהוא עובר על איסור ע"ז ולא על מצוות קידוה"ש, כי במרפא עצמו אין דנים מצד מצוות קידוה"ש, רק שוקלים את שני החיובים, דהיינו, המצוה של הצלת נפש נגד האיסור של ע"ז, ומי שנדחה מפני השני, אין לו מקום כלל. ולכן בשאר המצוות שפיקו"נ דוחה את האיסור, האיסור נדחה לגמרי.



גר בירושת אביו

הרב אלי' ח. י. פולטורק

פומונה, נ.י.

בהל' נחלות פ"ו ה"י כתב הרמב"ם: "והגר אינו יורש את אביו גוי אלא מדבריהם, תיקנו לו שיירש כשהיה שמא יחזור למרדו. ייראה לי שהתנאי מועיל בירושה זו, הואיל ואין הגוי מחויב לעמוד בתקנת חכמים. ואין הגוי יורש את אביו הגר, ולא גר יורש את הגר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים":

וברמב"ם לעם הע' מ"ב (ומשם לדבר מלכות הע' 43) פירשו: "אם התנה לפני שנתגייר שלא יירש—אינו יורש." ובהערה הבאה (מ"ג\44): יכול הוא לוותר עליה לפני שנתגייר. נתבאר למעלה ה"ח שתנאו של הבעל בירושת אשתו אינו מועיל אף על פי שהיא מדבריהם ולפיכך משמיענו כאן שבירושת הגר מועיל התנאי מטעם האמור.

ודעת לנבון נקל שפירוש זה מופרך, דמאי קמ"ל? הרי קיי"ל כל האומר אי אפשר בתקנת חכמים—שומעין לו (כתובות פג,א; ב"ק ח,ב; ב"ב מט,ב; הל' מלוה ולווה יט:ו – אא"כ מדובר בתקנה לטובת שניהם, ראה הל' שכירות פ"י ה"ד (ובמגדל עוז שם פי' באו"א, דלא אמרינן אי אפשרי כשהתוצאה תהא כדעה דחוויה במשנה, ע"ד עושה כב"ש), פיה"מ ב"ק פ"ט ה"ד, חו"מ ש"ו ס"ג ב"י בד"ה כתב

הרמב"ם וסמ"ע סק"י, ר"ן כתובות מ"ז ע"ב; או כשהתקנה היא לתקון העולם – חת"ס גיטין ע"ח ע"א בד"ה אמר רב), ולמה יצטרך לזה תנאי?

אלא פשוט שכוונת הרמב"ם הוא (ע"ד כבהלכה ח' בנוגע לירושת אשתו) על תנאו של המוריש, דהיינו אביו הגוי, והטעם שהתנאי מועיל (דלא כבהלכה ח') הוא "הואיל ואין הגוי מחויב לעמוד בתקנת חכמים". ואף שכל מוריש יכול להוריש לבן מסוים בכלל בניו (כדלעיל הלכה ב') החידוש בזה הוא שהאב יכול לעקור את ירושת הבן הגר לטובת מי שאינו ראוי לירשו כלל, וכן מפורש בסמ"ע רפ"ג סק"ד. והטעם הוא, שירושה זאת אינה מדין תורה, שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד, אלא שתיקנו חכמים שירש את אביו. אמנם, אין בכח חכמים לחייב את אביו הגוי להוריש לו.

איברא, הגר"ח (חידושי הגר"ח בסוגיות הש"ס סי' ס') והגרי"ז (בשינויים קלים ביניהם – ולפלא שהגרי"ז לא מזכיר את אביו) פירשו באו"א, ודבריהם נתבארו באריכות בזכרון שמואל (רוזובסקי) סי' ס"ג ובחידושי רבי שמואל, ב"ב סי' כ"ח אות ח', דזה שתנאי בירושה בטל ולא הוי ככל תנאי שבממון – לשיטת הרמב"ם – הוא משום גזה"כ חוקת משפט, ובירושת עכו"ם ליכא ואינו אלא חיוב ממון, ולכן בכל ירושת עכו"ם תנאי מועיל, ואף שבירושת אשה עשו חכמים חיזוק לדבריהם ותקנו כעין של תורה, בעכו"ם לא יכלו לתקן שיהיה יותר חזק מירושתו מה"ת – דאף שהפקר ב"ד הפקר (הנחת הגרי"ז היא שבכח ב"ד להפקיר ממון הגוי), הרי יכול הגוי להתנות שלא יירש הבן, ולא יהיה מתנה על מה שכתוב בתורה משום שאינו מחויב לעמוד בתקנת חכמים.

אמנם, ראה בצפע"נ מהדו"ת שהבין את הרמב"ם כפשוטו, כמ"ש לעיל, שאין בכח חכמים לחייב את האב הגוי. ובתשובה מיראה הגדיל לעשות, להקשות מה הרבותא בדברי הרמב"ם, ומאי קס"ד שלא יועיל תנאי בירושה דרבנן דלא קרינן בי' 'חוקת משפט'? ולאחר שמתרץ שהרמב"ם לשיטתו בירושת בעל, שעשו חיזוק לדבריהם וכו', מוסיף להקשות למה תעלה על הדעת שגם בנדו"ד עשו חיזוק, וכי מצינו שחז"ל יתקנו תקנות לעכו"ם? ונשאר בקושייתו. אמנם ראינו מי שאומר שחז"ל כן תקנו לגוים, והעולה על כולנה, שיטת הפנ"י הידוע שז' מצוות ב"נ חיובם מדרבנן.

(אבל ראה בנחל יצחק סי' צ"א ס"א ענף ג' שחילק בין סוגי תקנת חכמים, ודוחה הראיה מנדו"ד שאין כח ביד חכמים לחייב עכו"ם, שהרי כאן טעם התקנה הוא שלא ישוב הגר למרדו, ובאם המוריש הפקיע ירושתו הרי כבר לא קיים חשש זה, שהרי גם בדיניהם לא יירש בכגו"ד, ולכן לא חייבו חז"ל את המוריש בתקנה זו. אבל פירוש זה רחוק מפשטות לשון הרמב"ם, שאין משמעו שלא תקנו חז"ל

לחייב המוריש אלא שאין חיוב על הגוי לשמוע בקול חכמים, ואכמ"ל.)

ואידי דאתינן להכי, יש לעיין מה יהיה הדין בהיכי תימצי שפירשו עורכי הרמב"ם לעם—דהיינו שהגר התנה קודם שיתגייר שלא יירש את אביו. האם תנאי כזה תקיף שלא יוכל לחזור בו או להפסיד על יורשיו?

הנה לולי דברי הגרי"ז, לכאורה פשוט שאין תנאו מועיל כלום, שהרי בן עכו"ם יורש אביו מדין תורה, וכל תנאי בירושה בטל (ורק אחר שנתגייר, שיוורש אביו מתקנת חכמים, בזה מחדש הרמב"ם שאביו יכול להתנות שלא יירשנו כישראל, שאינו מחויב בתקנת חז"ל). וגם באופן של סילוק (ראה בהשגת הראב"ד הל' אישות פי"ב ה"ט ובמגדול עוז ובני האהובה שם, קצות סרע"ח סק"ג ונתיבות שם סק"ט, קובץ שיעורים כתובות פ"ג ע"א וב"ב, שיעורי רבי שמואל ב"ב סי' כ"ט), הרי אינו יכול לסלק עצמו מירושה של תורה לפי שיטת רש"י בכתובות פ"ג ע"א, שסילוק מהני רק בירושה של דבריהם מכח אי אפשי, וזה לא שייך לפני גיור, וכ"ש לשיטת הרמב"ם בדין אשה. אמנם, לאור דברי הגרי"ז, דלא קרינן ביה חוקת משפט, יש לחקור באם התנאי יואיל שיוכל למחול את החיוב הממוני שביירושה לאביו המוריש ולאחיו היורשין, ועיין בזכרון שמאול ושיעורי רבי שמואל שם. אמנם, אף את"ל שכן יואיל התנאי לסלק עצמו מן הירושה, עצ"ע באם יוכל לחזור בו לאחר הגיור, לאחר שבזה חל דין חדש של תקנת חז"ל שלא יחזור למרדו, ולא משום ירושת עכו"ם דין תורה, וצ"ע אם חז"ל גזרו בהיכי תימצי כזה שבטל טעם הגזירה, שהרי סילק עצמו מירושה בדין עכו"ם. ואולי יהיה תלוי אם יוכל לחזור בו בדיניהם, דאז קיים חשש שמא יחזור למרדו עכ"פ לפי פירוש המאירי, שהחשש הוא שיחזור לחיות כגוי בכדי שיוכל להזדקק בערכאותיהם ולתבוע ירושתו. ותן לחכם ויחכם עוד.

עכ"פ, לכאורה יוצא שפירוש הרמב"ם לעם משובש בכפליים—גם זה לא הפשט ברמב"ם, וגם שבאופן כזה, בפשטות לא יועיל תנאו. והיה ראוי לעורכי הדבר מלכות לתקן זאת במחזור החדש.



ברכה על מצוה שלא לשמה

הרב חיים רפפורט,

לונדון אנגליה

הבנת האגרות משה בשיטת הרמב"ם